

דיאלוג עם תמונה

מרגלית קונשטוק

דרכים לשילוב אומנות בשיעורי עברית
ARTFUL THINKING BY PROJECT ZERO בהשראת

בסיום מפגש זה רובכם תוכלו:

- 1 | להציע אסטרטגיות חשיבה בעברית
- 2 | להעלות את מידת העניין, היצירתיות והחשיבה הביקורתית
- 3 | להשתמש במספר טכניקות שנלמד כבר ממחר בבוקר

◀ האומנות נמצאת סביבנו בכל עת ובכל מקום בצורות, בצבעים והמרקמים של חיינו. היא מספקת הזדמנויות נהדרות לפתח מיומנויות של התבוננות ממוקדת ותיאור מילולי של מראות, תחושות ומחשבות.

◀ כאשר אנו משלבים פעילויות באומנות ישראלית בעברית, אנו מעשירים את הקשר של הלומדים למדינת ישראל, כמו גם לאוצר המילים של שפת האומנות. אנו גם מקדמים האזנה פעילה וכמובן, את היכולות של הלומדים לתקשר בעברית.

היתרונות של שימוש באומנות ישראלית ללימוד שפה

- ◀ פעילויות באומנות מספקות הזדמנויות לעסוק בתרבות ישראלית בארץ.
- ◀ האומנות מאפשרת ללומדים להגיב ליצירה, לבטא טעם אישי ולהיות מעורבים בלימוד
- ◀ תגובה ליצירת אומנות יכולה להוביל למגוון רחב של פעילויות כגון: לתאר את הציור, לערוך רשימת פריטים ממויינת (לפי צבע, צורה, הקשר וכד'), לחפש פריט ועוד.

◀ שילוב אומנות בשיעורי עברית יכול להוציא את התלמידים מהכיתה ולעודד אותם להשתמש במיומנויות השפה שלהם בעולם האמיתי: לבקר בתערוכה וירטואלית, לראיין אומן ישראלי בשיחת ועידה או פנים אל פנים, להדריך בתערוכה ועוד.

◀ שיעורי האומנות מאפשרים לתלמידים לצאת עם עבודה מוחשית המעידה לא רק על הכישורים האומנותיים שלהם, אלא גם על יכולתם להבין, לחשוב וליצור בשפת היעד שלהם- עברית.

◀ אומנות יכולה לסייע בפיתוח שטף הדיבור, הדיוק ומידת המובנות כאשר הלומדים נדרשים להביע מחשבה או רעיון, בייחוד אצל לומדים שחוששים לטעות בדיבור.

רגע לפני שמתחילים

מילות המפתח הן התאמה ושיקול דעת.

הלומדים הם במרכז, ולכן כל בחירה צריכה להתאים לגיל, לתחומי העניין, לידע קודם בנושא (בשפת האם ובעברית) ולרמת העברית.

כך גם הפעילויות שתבחרו לעשות, יכולות להשתנות ביחס לאותה יצירה שנלמדת בקבוצות וברצות עברית שונות.

שמות היצירות כתובות עבורכם. לתלמידים – אני מציעה לגלות את שם היצירה בסוף תהליך הלימוד שלה.

הצגת האומנים, ביוגרפיה קצרה וסגנון היצירה שלהם צריכים להיות חלק מתהליך הלימוד.

הדוגמאות בסדנה הן מתחום הציור. אתם יכולים לבחור גם תחומים כמו פיסול או צילום.

הסבר, נימוק להצביע על ראיות תומכות

השוואה וקישור

כותרות
השוואות יצירתיות
להתחבר / להרחיב / לאתגר
פעם חשבתי, ... עכשיו אני
חושבת

מציאות מורכבת

סולם המורכבות
חלקים / מטרות / מורכבות

שאלות וחקר

לראות / לחשוב / לתהות
שאלות יצירתיות
לחשוב / לתמוה / לחקור

להתבונן ולתאר

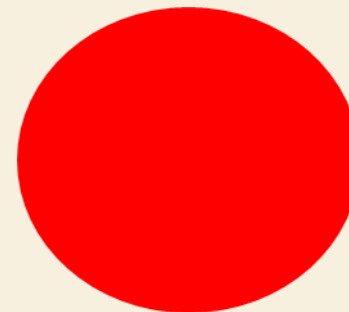
משחק ההרחבה; צבעים / צורות / קווים; עשר פעמים שתיים; התחלה / אמצע / סוף

http://pzartfulthinking.org/?page_id=2

נקודות מבט

מעגל נקודות מבט
להיכנס פנימה

הסבר, נימוק

◀ **למה אתה חושב ככה?** (לרמת מתחילים גבוהה-ביניים)
מה קורה פה? מה אתה רואה? למה את חושבת ככה? למה אתם אומרים את זה?

◀ **טיעון- תמיכה- שאלה** (לרמת ביניים-מתקדמים)
טיעון- הסבר/פרשנות על היצירה
תמיכה- מה אתה רואה, מרגיש ויודע על הטיעון שלך? מציאת פרטים תומכים ביצירה.

שאלה – איזו שאלה נוצרת מן ההיגד שלך? שאלת המשך.

נשים דתיות בחוף שרתון-תל אביב, הילה קרבלינקוב

התחלה – אמצע – סוף

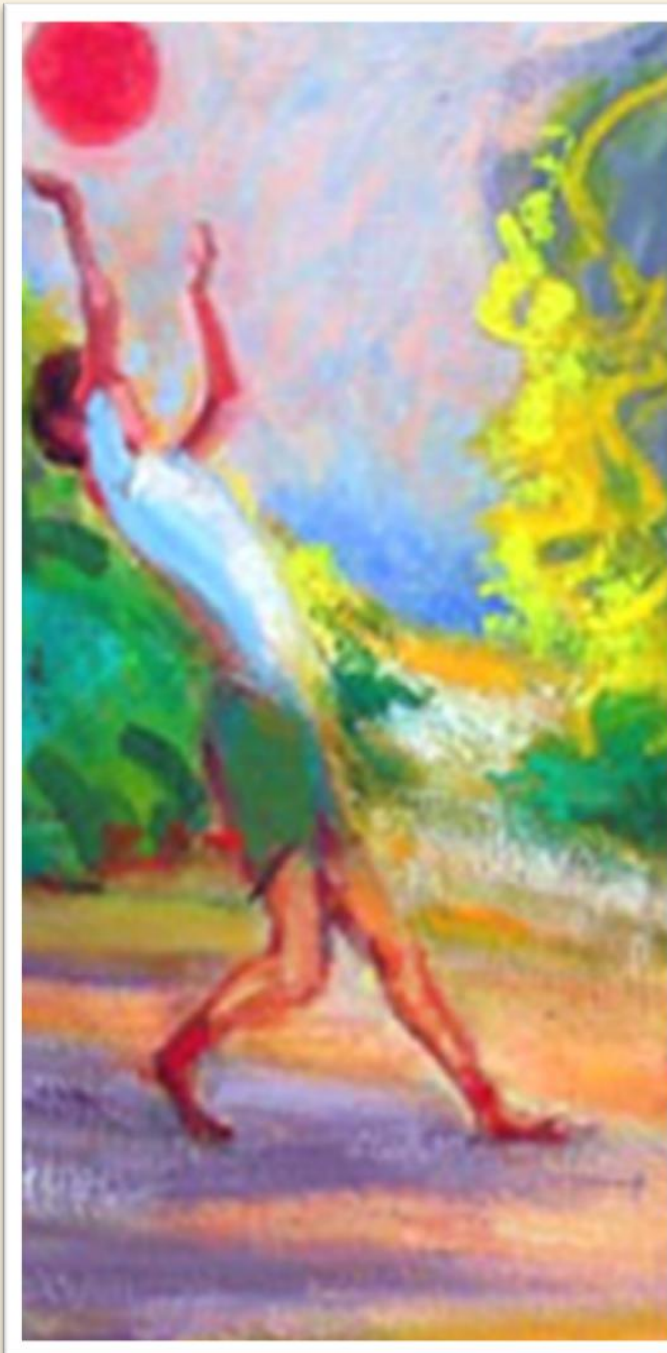
התלמידים מסתכלים על תמונה ומחליטים אם מה שהם רואים מגיע מההתחלה, האמצע או הסוף של סיפור. הם יוצרים וממחישים את שאר הסיפור.

◀ אם זו תחילתו של סיפור, מה יקרה עכשיו?

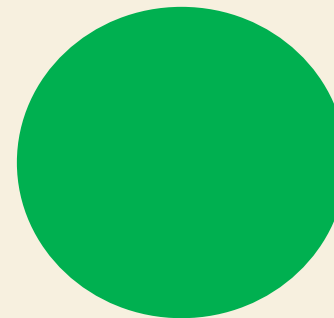
◀ אם זהו אמצע הסיפור, מה קרה בכל צד של הרגע הזה?

◀ אם זהו סוף הסיפור, מה היה הסיפור?

כשרוצים שהתלמידים השגרה מפתחת במיוחד את כישורי הכתיבה או הסיפור שלהם.

להתבונן ולתאר

◀ התחלה, אמצע וסוף

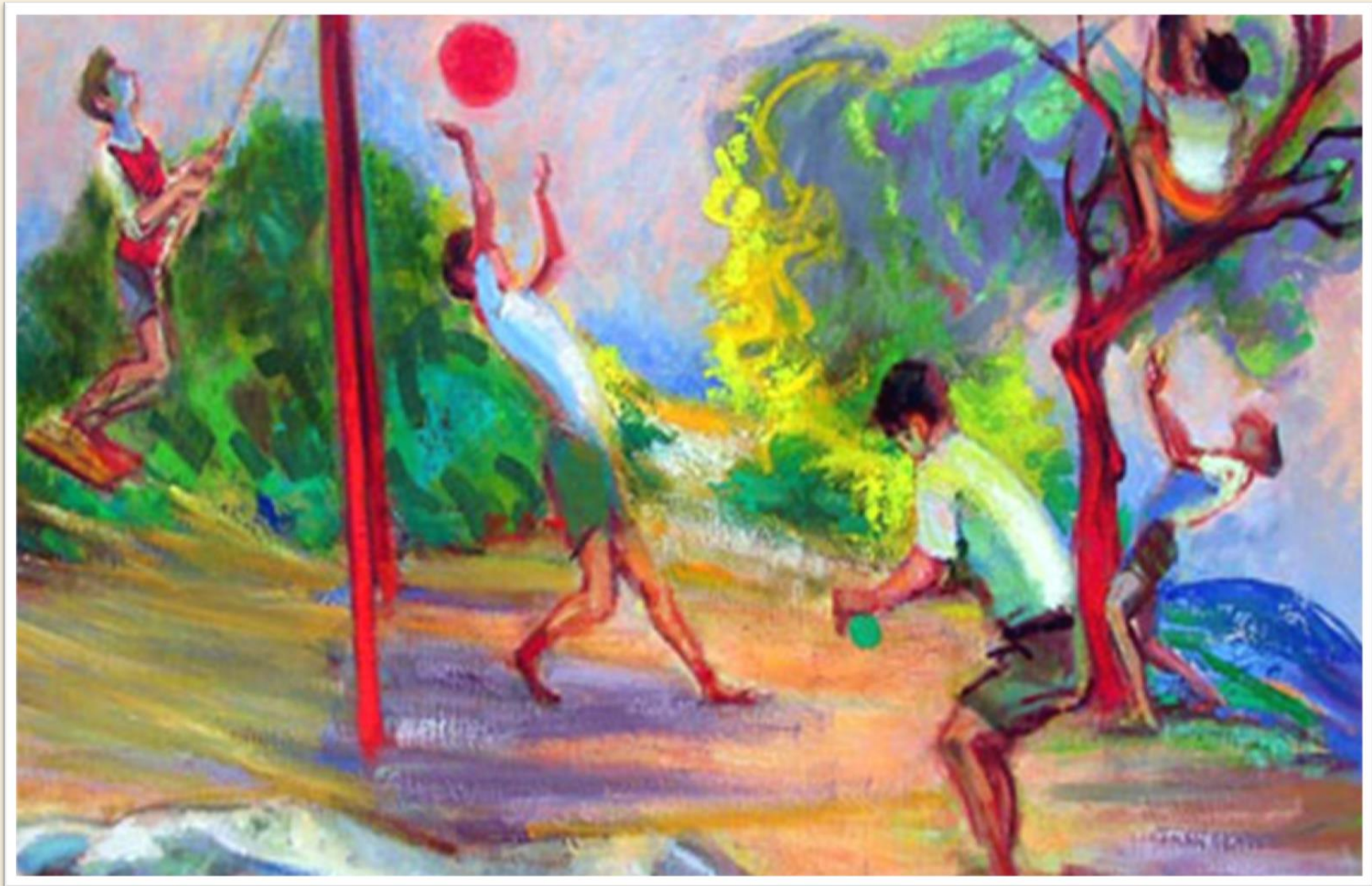
◀ רק דקה- 2X10

◀ שפת האומנות – קו, צורה, כתם, צבע, מרקם, שטח

◀ עוד משהו

התיאור יכול להיות בדיבור, בכתיבה, בתנועה, בתמונה או
בהאזנה

התבוננו מקרוב כדי לכתוב התחלה, אמצע או סוף של סיפור.
השתמשו בפרטים שניתן להצביע עליהם בתמונה הזאת.

אליהו סיגד, משחקי ילדים

רק דקה 2 X10

- ◀ התבוננו בתמונה דקה. מה אתם רואים/ שומעים/ מריחים/ טועמים/ חשים? מה הנושא? אילו דברים משפת האומנות אתם רואים? (כתם, צורה, צבע, פרספקטיבה)
- ◀ כתבו 10 דברים שראיתם.
- ◀ חזרו על שני השלבים האלה עוד פעם.

בודקים ביחד עם חבר/ה: האם תיארתם דמויות? מרכיבים משפת האומנות?

הו, כנרת שלי
שרה פלד

תיאור
קבוצתי-
כל קבוצה
מקבלת
קטע
מהתמונה
ומתארת
אותה, עד
שהיא נראית
בשלמותה.

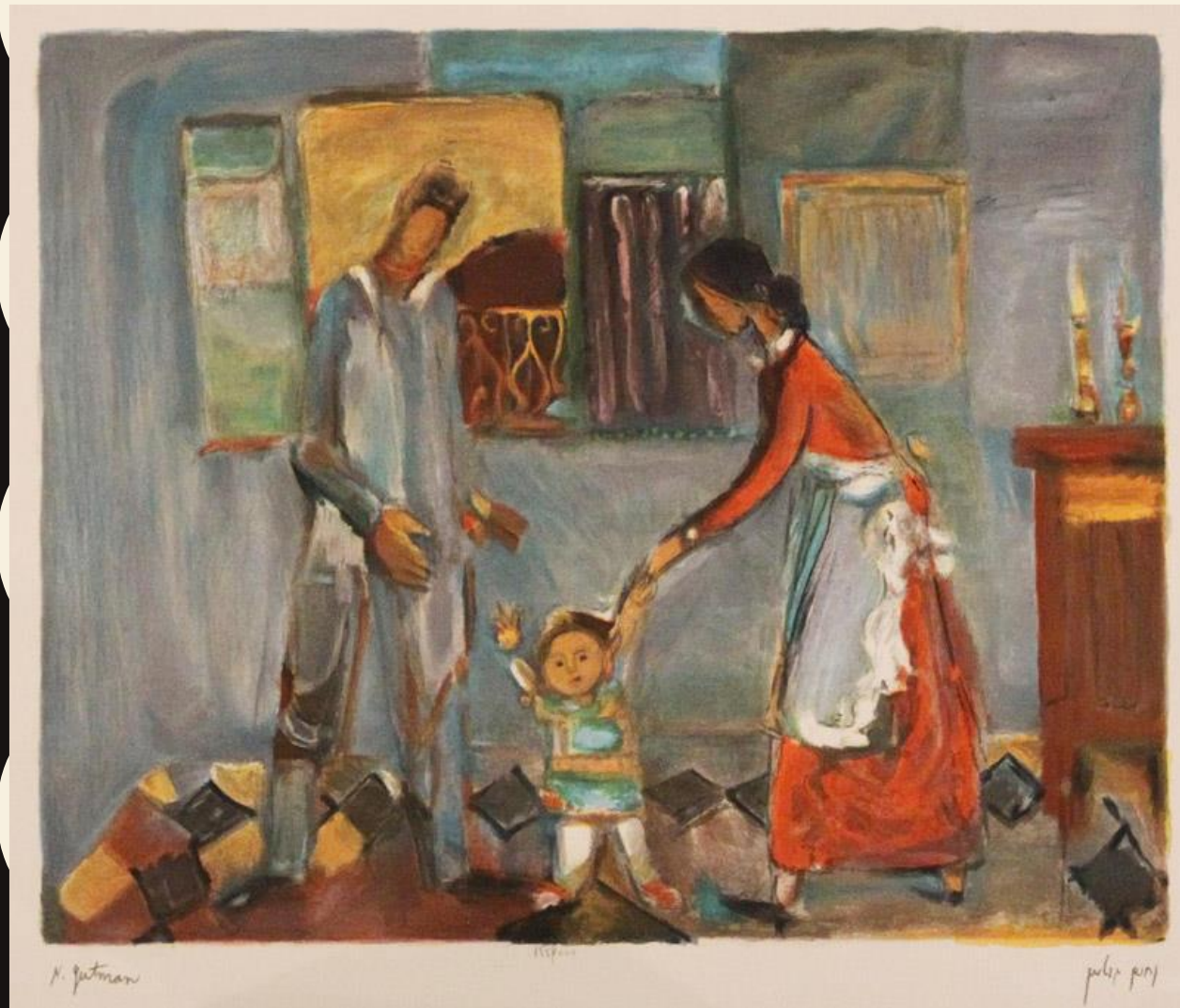
עוד משהו

כל אחד מוסיף מילה או משפט לתיאור התמונה,
ללא חזרה על מה שמישהו אחר אמר.

סִמְנוּ רַק אֶת הַמִּילִים שֶׁמִּתְאִימוֹת לַצִּיּוֹר:

בּוֹקֵר/ הָרִים/ חֵג/ טִיּוֹל/ יְלָדִים/ יָם/ מִשְׁפָּחָה/ פִּיקִנִּיק/ שַׁבָּת/ שָׁמֶשׁ / תְּפוּזִים

פסיעות ראשונות, נחום גוטמן

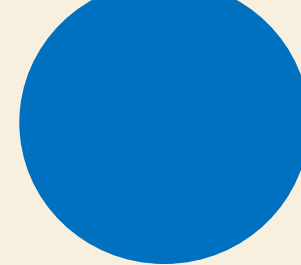
כְּתֹבוּ עוֹד מִילִים שֶׁמִּתְאִימוֹת לַצִּיּוֹר:

ציור לי ציור- פעילות בזוגות

תלמיד אחד מחזיק בידו יצירה ואומר לחברו מה לצייר, כאשר חברו אינו יכול לראות את היצירה.

הפעילות הזאת מדגישה את כישורי הדיבור וההאזנה וכן את היכולת להתבונן ולתאר בפירוט.

1. התלמידים מסודרים כך שאחד יכול לראות את התמונה והשני לא.
2. הלומד שבידו הציור מתאר אותו לחברו, שמנסה לצייר את מה שהוא שומע. חשוב שהשניים ישוחחו. "הצייר" יכול לבקש הבהרות.
3. לאחר פרק זמן מוגדר, הלומד שבידו הציור רשאי לראות מה חברו צייר.
4. רפלקציה על התהליך: מתחילים משפטים העשויים לכלול: "זה עוזר כאשר ...", "זה מבלבל כש...", "עשינו עבודה טובה עם ...", "אפשר לעבוד טוב יותר..."
5. היפוך תפקידים עם תמונה אחרת.

◀ לחשוב – לשאול – לגלות

מה אתם חושבים שאתם יודעים על זה? איזו שאלה יש לכם?

מה היצירה או הנושא מעוררים אתכם לגלות?

שאלות לאומן- נניח שהאומן בא לכיתה- מה אתם רוצים לשאול אותו?

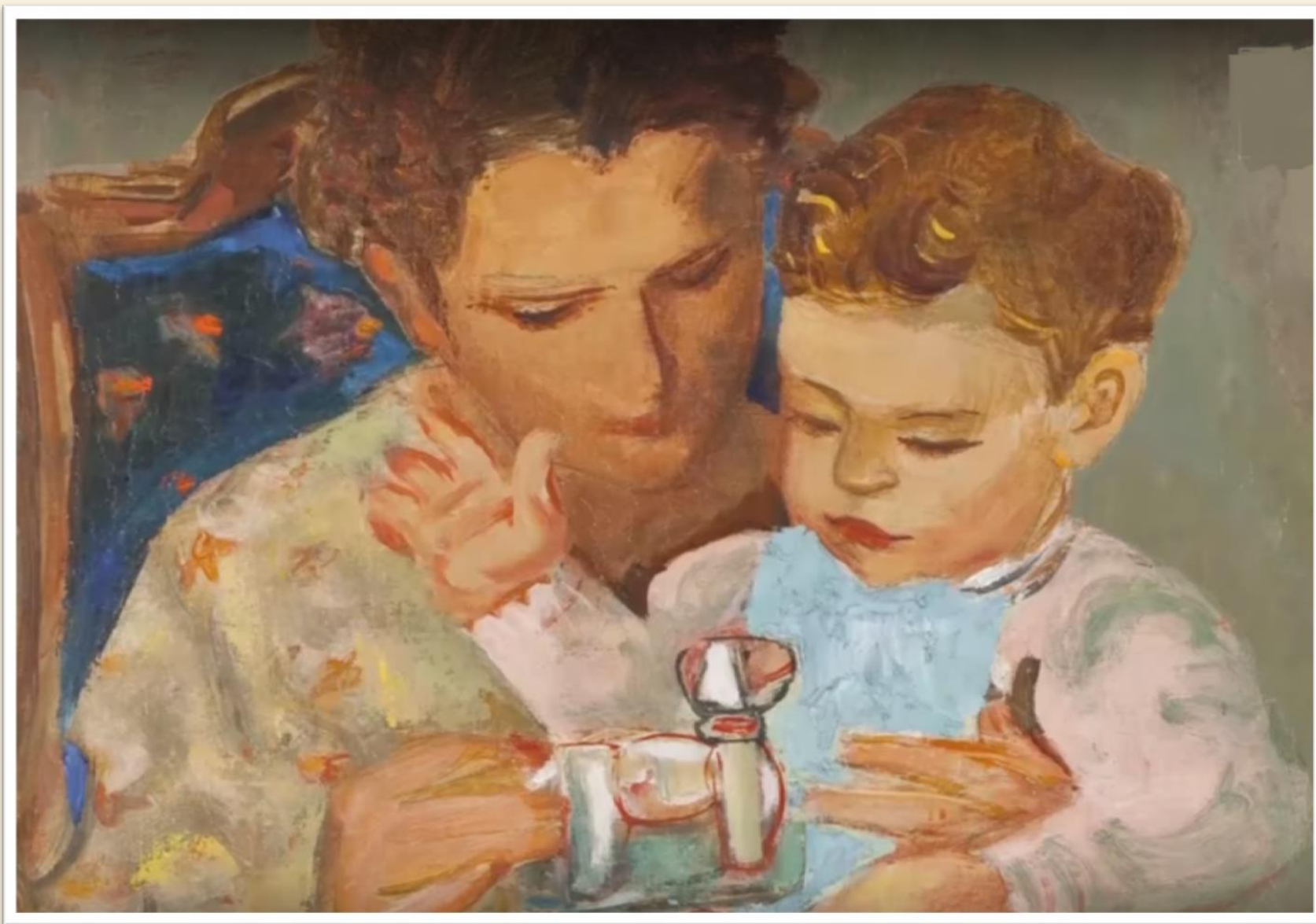
איך מוצאים תשובות לשאלות האלה? כאשר האומנים בחיים – מומלץ ליצור איתם קשר.

◀ להתבונן – לחשוב- לתהות

התלמידים בוחנים מקרוב יצירות אמנות ועוברים שלושה שלבים רצופים. ראשית, הם מתארים את מה שהם רואים, אחר כך הם תוהים מה הם רואים ולבסוף הם עונים על השאלות שהם פשוט תהו על סמך הראיות שיש להם. האסטרטגיה הזו מדגישה את המיומנויות (או הנטיות) של התבוננות ותיאור, תשאול / חקירה ואז נימוקים.

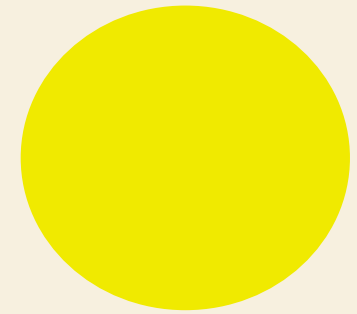
"אני מבין ... מה שגורם לי לתהות ... ואני חושב ... כי .."

1. הלומדים מתבוננים בתמונה בשקט במשך 30 - 60 שניות.
2. הם מתארים באופן מדויק ואובייקטיבי את מה שהם רואים. לדוגמה: "אני רואה אישה מחזיקה כלב צעצוע." (לא: "אני רואה אימא משחקת עם ילד").
3. הלומדים מחפשים משהו שהם תוהים עליו. מכיוון שזו שאלה, היא תעקוב אחר המבנה "אני תוהה ... למה, מי, מה, מתי, אם, איך ...". לדוגמה: "אני תוהה איך הילד מרגיש." / "אני תוהה למה העיניים שלהם עצומות", וכד'. בדרך כלל התלמידים אינם רגילים ליצור שאלות משלהם ולכן זה עשוי לקחת זמן.
4. לבסוף, התלמידים עונים על השאלה שלהם על סמך עדויות שהם יכולים להצביע עליהן. לעיתים קרובות העדויות הן אלה שהם ראו בחלק הראשון של שגרה זו.
5. תלמידים מבוגרים יכולים להשתמש במסגרת המסדירה את כל שלושת החלקים.

דורה וחמי, נחום גוטמן

נקודות מבט

- ◀ נכנסים לתמונה
- ◀ מעגל נקודות מבט
- ◀ סיור בגלריה (דוגמה- נחום גוטמן)

נכנסים לתמונה

בוחרים בדמות או דבר בתמונה ו"נכנסים אליהם": מה היא מרגישה?
מה היא חושבת? במה היא מאמינה? ממה אכפת לה?
להוסיף בועות דיבור.

יוצרים מונולוג של הדמות – דיבור בגוף ראשון, מי או מה את/ה ומה
החוויה שלך.

משפחה, מאיר פיצ'חזדה

מעגל נקודות מבט

- ◀ לבחור בפרספקטיבה אחת ולחקור אותה: מי, מה, איפה, מתי, למה, איך?
- ◀ להתייחס למספר נקודות מבט, למספר גרסאות לאותו נושא

קיצ, מיכאל גרוס

צבעי קיץ, ידיד רובין

טיול בגלריה

בזוגות: טיילו בתערוכה.
התבוננו היטב ביצירה אחת או שתיים.

מה אתם רואים?
מה אתם חושבים על זה?
על מה אתם תוהים?

שתפו עוד זוג במה שגיליתם.

חפשו בתערוכה תמונה של... (נחום גוטמן)

אוצרים תערוכה

התלמידים בוחרים תמונות כדי ליצור תערוכת תמונות העומדת בקריטריונים מסוימים כמו הדגמת נושא או מושג.

אסטרטגיה זו מדגישה מיומנויות חשיבה, התבוננות וחיבור. ניתן להשתמש בה בשתי דרכים עיקריות:

א- התלמידים מקבלים תחילה את המטרה ואז בוחרים תמונות העומדות בקריטריונים

ב- התלמידים מסתכלים על תמונות ובוחרים את הנושא על פי התמונות שהם בוחרים.

התהליך שלהלן יבחן באפשרות א' עם כמה הערות כיצד לשנות לאפשרות ב'.

1. תנו לקבוצות של תלמידים נושא או משימה להשלים. לדוגמה, "הדברים אינם תמיד כפי שהם נראים." (נושא) או "צבעי יסוד" (נושא) או "דרישות בעירה" (מושג מדעי) או "קשיים בקיימות אורבאנית" (מושג בלימודי חברה). קבוצות יכולות לעבוד באותה משימה או באחרת, בהתאם לבחירת המורה.
2. תנו לקבוצות של תלמידים תמונות לבחירה.
3. התלמידים דנים בתמונות שמתאימות למשימה ודוחים את התמונות שאינן מתאימות. הדיון הקבוצתי וההנמקה הם התהליך החשוב ביותר.
4. פעילויות סיום יכולות לכלול טיול גלריה או מצגות של קבוצות אוצרים.

לאפשרות (ב), תנו תחילה את התמונות ואז תנו לתלמידים להמציא נושא שהם יוצרים בעזרת תמונות שהם בוחרים.

מתוך הספר אגדות אמיתיות – נשים ישראליות פורצות דרך

מורן יוגב, עדינה בר שלום

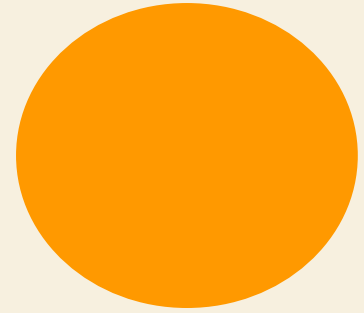
חן וינר, לאה ניקל

1. התבוננו בציור בשקט במשך 30 – 60 שניות.
2. התמקדו בדמות או באלמנט אחד בתמונה.
3. התרשמות אישית מהתמונה. אולי הצלילים, הנוף, הלבוש, המבט.
התלמידים יכולים לכתוב או לשתף.
4. התלמידים שוקלים את מה שהדמות יודעת.
5. התלמידים חושבים על מה לדמות איכפת או מה ערכי בעיניה.
6. תנו לתלמידים לשים לב לעומק שהם מבינים את הדמות הזו אחרי שהם הכניסו את עצמם לנעליה וחשבו כמותה.

השוואה וקישור

לחבר רעיונות חדשים לידע קודם

- ◀ כותרת
- ◀ השוואה יצירתית
- ◀ קישור- הרחבה- אתגר

הכותרת מכוונת לזיהוי הרעיון הגדול ביצירה.

נחום גוטמן, מנוחת הצהריים

השוואה יצירתית

התלמידים עורכים השוואה מטפורית בין יצירות אמנות או מופע חזותי לנושא אחר. האסטרטגיה הזו מדגישה מיומנויות חשיבה מטפוריות, חיבור והשוואה בין דברים שונים.

בחרו קטגוריה אחת מהרשימה – אילו הציור היה... מה הוא היה?

הרשימה: כלי נגינה, צעצועים, צמחים, עיר, אברי גוף, מוזיקה וכד'

השוואה כזאת מטפחת הבנה מעמיקה וחשיבה מטאפורית.

קישור – הרחבה- אתגר

התמונה ואני- האם יש משהו בתמונה שנראה לך מוכר?

התמונה ביחס לתמונה אחרת – שתי תמונות על משפחה

התמונה ביחס לעולם – למה נקשרת התמונה?

באיזו תקופה ציירו/ צילמו את התמונה? למה? מה קרה לפני הצילום?

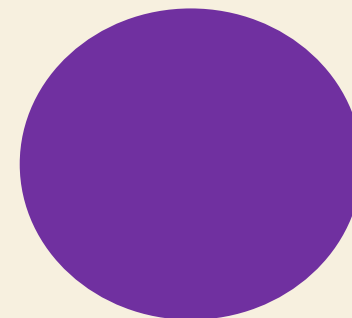
על מה הדמות חושבת?

להוסיף מידע על התמונה.

קודם חשבתי ש... עכשיו אני חושב...

מציאות מורכבת

לגלות ממדים מרובים

תצפיות, עובדות, רעיונות דברים שונים על היצירה- **הלומדים כותבים משפטים על היצירה.** הם מניחים כל משפט במקום כלשהו על **סולם / ציר המורכבות.** אחר כך הם מסבירים מדוע שמו אותו שם, אלו תובנות חדשות יש להם על הנושא. אפשר לשים משפט ביותר מנקודה אחת על הקו (לפעמים הדברים פשוטים בדרך אחת, אבל מורכבים אחרת).

ניתן להשתמש בסולם המורכבות כאשר לומדים נושא במשך זמן מה והתלמידים יודעים משהו על זה. אבל לא לחכות עד סוף הנושא. סולם המורכבות הוא דרך טובה לעצב את תפיסות התלמידים כך שתוכלו להבין איך הם מבינים את הנושא בשלמותו.

חלקים, מטרות, מורכבות לשאל:

**מה הם החלקים של היצירה? ממה היא מורכבת?
מה הן המטרות? מה זה, מה זה עושה?**

מה המורכבות בחלקים שלה, מטרות, היחסים בין השניים, או בדרכים אחרות?
חשיבה כזאת מסייעת לתלמידים לבנות מודל מנטלי רב ממדי של נושא על ידי
זיהוי היבטים שונים של הנושא ובחינת דרכים שונות שמהן הנושא מורכב.

אפשר להשתמש בכלי הזה בלימוד של דברים שונים - חפצים, נושאים (שברים,
דקדוק, חשמל, דמוקרטיה), ויצירות אמנות. אם האובייקט גלוי פיזית, התלמידים
לא צריכים הרבה ידע רקע. אם זה נושא מושגי, כמו דמוקרטיה, זה עוזר לתלמיד
לקבל ידע רקע על זה.

